အမှာစာ

ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာနလက်အောက်ရှိ ဦးစီးဌာနကြီးတစ်ခုဖြစ်သော ရှေးဟောင်းသုတေသနနှင့်အမျိုးသားပြတိုက်နှင့် စာကြည့်တိုက် ဦးစီးဌာနမှ ဒုတိယညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ် ဒေါ်စန္ဒာခင်၊ M.Sc (Chemistry) ဓာတုဗေဒဘာသာ မဟာသိပ္ပံဘွဲ့ရက စာရေးသူထံသို့ ရောက်လာပြီး သူပြုစုထားသော "နံရံပန်းချီမှ ပြောသော ပုဂံခေတ် ပုံရိပ်များ" စာအုပ်လက်ရေးမူနှင့် သရုပ်ပြပုံများကို တင်ပြလာပါသည်။ စာရေးသူအား ပြင်ဆင်တည်းဖြတ်ပြီး အမှာစာရေးပေးပါရန် မေတ္တာရပ်ခံပါသည်။

စာရေးသူသည် ထိုဦးစီးဌာနတွင် ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ် တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ပြီး သက်ပြည့်အငြိမ်းစားယူခဲ့သည်မှာ ကြာပြီဖြစ်သော်လည်း မိမိကျင်လည်အမှုထမ်းခဲ့ရသော တက္ကသိုလ်၊ကောလိပ်များရှိ ဌာနများ၊ ဦးစီးဌာနများနှင့်မကင်းမကွာ ထာဝရဆက်သွယ်မှုရှိနေသူဖြစ်သည်နှင့် အညီ ယင်းဌာနများနှင့်သက်ဆိုင်သော ကိစ္စများနှင့်ပတ်သက်၍ အကူအညီလာတောင်းပါက မဆိုင်းမတွ ဝမ်းသာကြည်နူးစွာနှင့် အကူအညီပေးလျက်ရှိပါသည်။ ထို့နောက်အငြိမ်းစားယူပြီးနောက်ရောက်လာကြသော အမှုထမ်းအသစ်များနှင့်လည်း အကျွမ်းတဝင်ရှိနေခဲ့ပါသည်။ ဌာနသို့ အကြောင်းကိစ္စနှင့်ရောက်လာသော အခါတိုင်း၊ တာဝန်အရ ကွင်းဆင်းဆောင်ရွက်ရသော အခါတိုင်းနှင့် နိုင်ငံတော်ဧည့်သည်တော်ကြီးများကို ကြိုဆိုဧည့်ခံလိုက်လံရှင်းပြရသော ကိစ္စများပေါ်လာတိုင်း တွေ့ဆုံနေကြ ရှေးဟောင်းသုတေသနဦးစီးဌာန ဝန်ထမ်းများအနက် ဒေါ်စန္ဒာခင်သည် တစ်ဦးအပါအဝင်ဖြစ်သည်။ တွေ့ဆုံမိတိုင်း ဒေါ်စန္ဒာခင်သည် ပညာရပ်ဆိုင်ရာများကို မေးမြန်းလေ့လာတတ်သည်။ လိုက်ပါနားထောင် မှတ်သားလေ့ရှိသည်ကို သတိပြုမိပါသည်။

ရှေးဟောင်းသုတေသနသည် ဝိဇ္ဇာပညာများရော၊ သိပ္ပံပညာများပါ အကျုံးဝင်သော ဘာသာရပ်ကြီးဖြစ်သောကြောင့် ဒေါ်စန္ဒာခင်ရထားပြီးသော ဓာတုဗေဒဘာသာ မဟာသိပ္ပံဘွဲ့သည် ရှေးဟောင်းပန်းချီထိန်းသိမ်းရေး၊ ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများပြတိုက်တွင် ထားရှိပြီး မယိုယွင်းမပျက်စီး စေရန် ဓာတုဗေဒနည်းနှင့်ထိန်းသိမ်းရေးတွင် အထူးအသုံးချရသော ပညာဖြစ်သည်။ ယခင်က ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်တွင် လက်ထောက်ကထိက အဆင့် အထိ တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ပြီးနောက် ဤဌာနသို့ ပြောင်းရွှေ့အမှုထမ်းလာခဲ့သည်။ လုပ်သက် ယနေ့အထိ (၂၂)နှစ်ရှိခဲ့သောအချိန်ကာလ၌ ရှေးဟောင်းနံရံပန်းချီများထိန်းသိမ်းမှုတွင် သူတတ်ကျွမ်းခဲ့သော ဓာတုဗေဒပညာကို အသုံးချခွင့်ရခဲ့သည်။ မိမိတာဝန်ကို ဆောင်ရွက်ရင်း ရှေးဟောင်း သမိုင်းနှင့်ယဉ်ကျေးမှုအမွေကိုပါ လေ့လာလိုက်စားရန် စာရေးသူက ဒေါ်စန္ဒာခင်အား ပြောခဲ့ဘူးရာ ယခုဤစာအုပ်သည် သူမ လေ့လာမှု၏ ကောင်းသော ရလဒ်တစ်ခုဖြစ်ပေသည်။

စာမျက်နှာပေါင်း (၁၆၀)နှင့်သရုပ်ပြဓါတ်ပုံပေါင်း(၇၀)ပါဝင်သော ဤစာအုပ်သည် မြန်မာ့ပန်းချီသမိုင်းအကြောင်း၊ မြန်မာ့ပန်းချီပညာအကြောင်းတော့ မဟုတ်ပါ။ ဒေါ်စန္ဒာခင်ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းခဲ့ပြီးသော ပုဂံရှေးဟောင်းအဆောက်အအုံများရှိ နံရံပန်းချီများအနက်မှ ရွေးချယ်ထုတ်ယူပြီး ထိုပန်းချီများကို လေ့လာကာ ပုဂံခေတ်အခါက လူမှုရေး၊ စီးပွားရေး၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု၊ အနုပညာယဉ်ကျေးမှုတို့အကြောင်း တစေ့တစောင်းသုံးသပ်မိသမျှတစ်ဆင့် ဖောက်သယ်ချလိုက်ခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤစာအုပ်တွင် (၁)လူနေမှုဘဝ (၂)ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု (၃)အနုသုခုမဟူ၍ သုံးပိုင်းခွဲခြားပြီး မူရင်းနံရံပန်းချီပုံများ၊ ပုံကြီးချဲ့ပုံများနှင့် ရှင်းလင်းစွာရေးသားတင်ပြထားသည်။ ခဲရာခဲဆစ်ပညာရပ်ဆိုင်ရာ ဝေါဟာရများ၊ သမိုင်းဆိုင်ရာခုနှစ်သက္ကရာဇ်များ၊ အမည်နာမများမပါဘဲ စာရှုသူတို့လွယ်ကူစွာ နားလည်သဘောပေါက်ခံစားနိုင်သော စာနှင့် ရေးဖွဲ့ထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ရှေးဟောင်းပုဂံတွင် အဆောက်အအုံပေါင်းမြောက်မြားစွာရှိသောကြောင့် စုစုပေါင်းအရေအတွက်ဟူ၍ ယနေ့တိုင်အောင် အပြီးသတ်စာရင်းချုပ်၍ မရနိုင်သေးပါ။ တူးဖေါ်ကြည့်လေ ထပ်တွေ့နေလေဖြစ်ပါသည်။ အလားတူနံရံပန်းချီများသည်လည်း များမြောင်လှပါဘိ။

ပုဂံပန်းချီသမိုင်းကြီးတစ်ရပ် မပြုစုနိုင်သေးမီ ဒေါ်စန္ဒာခင်တတ်စွမ်းသမျှ အားထုတ်လိုက်သော ဤစာအုပ် "နံရံပန်းချီမှ ပြောသော ပုဂံခေတ် ပုံရိပ်များ" သည် ထိုသမိုင်းကြီးဖြစ်ပေါ်လာရေးအတွက် ရှေ့တော်ပြေးဟုဆိုချင်ပါသည်။ ဆက်လက်၍လည်း အလားတူစာအုပ်များကို ပြုစုနိုင်ပါစေဟု ဆန္ဒပြုအပ်ပါသည်။

ပါမောက္ခဒေါက်တာခင်မောင်ညွန့်
ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်(အငြိမ်းစား)
ရှေးဟောင်းသုတေသနဦးစီးဌာန

Daw Sanda Khin, M.Sc(Chemistry), Deputy Director General of the Department of Archaeology, National Museum and Library, Ministry of Culture came to me with a manuscript of her book entitled " Bagan images of mural paintings" fully illustrated with photographs of some prominent mural paintings of Bagan temples. She requested me to edit and improve her book and to write a preface to it.

Although I have retired as Director-General of this Department since 1989, I have never lost contact with the Universities, Collages, Institutes and Directorates where I had served as professor and administrators, and have been always available to render my assistance and experience on request. Therefore new employees in this Department after my retirement are in touch with me and Daw Sanda Khin is one of such new crops. She was present at most of my duty-bound occasions---hosting conducting State guests at archaeological sites, leading field excursion, and holding seminar on culture related subjects including archeology. She was not a silent attendant but an active participant gaining knowledge and experience from her superiors.

Archaeology is a multi-disciplinary subject in which all branches of knowledge, sciences and arts are involved. Chemistry which Daw Sanda Khin had majored with and M.Sc degree is useful for the preservation of old mural paintings and excavated finds stored or displayed in museum. Formely, she was an Assistant Lecturer at the University of Yangon. Then, when she was transferred to this Department, she could apply her specialized knowledge, chemistry, in preservation work. Nearly 22 years of her service to day in the preservation and maintenance of wall paintings in ancient monuments of Bagan have given her not only field experience but also aroused her academic interest in them. Besides I often drew her attention to Myanmar ancient history and cultural heritage. This illustrated booklet is indeed the fruitful result of her academic efforts.

This booklet of (160) pages with (70) photographic illustrations is of course not a history of Myanmar painting nor Myanmar painting technique. It is an initial study by the author of mural paintings of some selected old temples of Bagan in the light of social, economic, religious, artistic and cultural implications of the time. Therefore the booklet contains three sections (1) social life (2) belief and religion and (3) fine and performing arts with photographic copies of some mural paintings, original as well as enlarged sizes, to explain and illustrate. Without highly technical terms, archaeological words, names and dating, the style of the booklet is simple and easy so that the reader can understand what it is all about and the message it conveys.

A multitude of old monuments in and around Bagan makes it impossible to compile a final conclusive Inventory of Bagan monuments till to-day. The more you dig, the more you find. Muaral paintings also are as countless as monuments.

Before a comprehensive history of Bagan mural paintings can be compiled, this effort of Daw Sanda Khin " Bagan images of mural paintings " may be taken as a modest forerunner.

Professor Dr.Khin Maung Nyunt
M.A,Ph.D.[London]
Director - General [Retired]
Department of Archaeology

အမှာစာ

စာရေးသူသည် ရှေးဟောင်းသုတေသန၊ အမျိုးသားပြတိုက်နှင့်စာကြည့်တိုက်ဦးစီးဌာနတွင် ရှေးဟောင်းအမွေအနှစ်များ ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းကို အဓိကတာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်နေရသူဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်နေစဉ်ကာလအတွင်း ပုဂံ၊ ပင်းယ၊ အင်းဝ၊ စစ်ကိုင်း စသည့် အထက်မြန်မာနိုင်ငံတစ်ခွင်တွင်ရှိသော နံရံဆေးရေးပန်းချီများကို မှတ်တမ်းပြုစုခြင်း၊ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲစေရန် သန့်စင်ထိန်းသိမ်းခြင်းလုပ်ငန်းများကို အခါအားလျော်စွာ ဆောင်ရွက်ရပါသည်။ (၁၉၇၅) ခုနှစ် ပုဂံမြေငလျင်မတိုင်မီကာလကတည်းက ပုံတူကူးယူခဲ့သော နံရံဆေးရေးပန်းချီမှတ်တမ်းများ ထိန်းသိမ်းခြင်းလုပ်ငန်းကိုလည်း ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။

ထိုသို့မှတ်တမ်းတင်ထိန်းသိမ်းရင်း မြန်မာတို့၏လူနေမှုဘဝ၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုနှင့် အနုသုခုမဟူသော အပိုင်း(၃)ပိုင်းကို လွန်ခဲ့ သော နှစ်ပေါင်းတစ်ထောင်ခန့်ကတည်းရှိခဲ့သော ပုဂံနေပြည်တော်မှ နံရံဆေးရေးပန်းချီ အထောက်အထားများဖြင့် တင်ပြရလျှင် အခြေအနေမပေးသဖြင့် မသိရှိသေးသူများ နှင့်နောင်လာနောက်သားများပါမကျန် တိုင်းတစ်ပါးသားများပါသိရှိယုံကြည်လာကြမည်ဟု မျှော်လင့်မိပါသည်။

ရှေးယခင်က ပုဂံရာဇဝင်ကိုပြောလျှင် " ဓားထမ်း၊ တုတ်ထမ်း၊ ပြောရသည် " ဟုအဆိုရှိခဲ့ပါသည်။ ငြင်းရခုံရသည်ဟု ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ဖြစ်ရခြင်းမှာ အထောက်အထား မစုံလင်သေးသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အထောက်အထား စုံလင်စွာဖြင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရန် စိတ်ကူးဝင်ခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့သော စိတ်ကူးဖြင့်မိမိ၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များကြားမှ မဖြစ်မနေကြိုးစား၍ ဤစာအုပ်ကိုပြုစုခဲ့ပါသည်။ သို့သော် ပြီးပြည့်စုံအောင် ဖော်ပြနိုင်ရန်အတွက်ပညာရှင်များ၊ သမိုင်းဆရာများ၊ သုတေသီများကဖြည့်စွက်ခြင်း၊ ပြင်ဆင်ခြင်း၊ အသစ်ထုတ်ဝေခြင်းများ ပြုလုပ်ပေးရန်လိုအပ်မည်ဟုယူဆမိပါသည်။

ဤသို့ခိုင်မာသော အထောက်အထားများ၊ တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သော အမွေအနှစ်များကို နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် လူအား၊ ငွေအား၊ ပစ္စည်းအားနှင့်ကျွမ်းကျင်မှုအတတ်ပညာအားတို့ဖြင့် တိုး၍တိုး၍ ဖေါ်ထုတ်ခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့ကိုလုပ်ဆောင်လျက်ရှိရာ ပြည်သူပြည်သားအားလုံးကလည်း မပျက်စီးအောင်၊ မပျောက်ပျက်အောင် အစဉ်ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရမည့် အမျိုးသားရေးတာဝန်ရှိသည်ဟု စွဲမြဲစွာ ယုံကြည်မိပါသည်။

စန္ဒာခင်
ဒုတိယ ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်
ရှေးဟောင်းသုတေသနအမျိုးသားပြတိုက်နှင့်စာကြည့်တိုက်ဦးစီးဌာန

Foreword

Being responsible for the preservation of ancient cultural heritage, the author has been to many places as Bagan, Pinya, Inwa and Sagaing in the whole of Upper Myanmar on occasional expeditions, with chief assignments of recording, compilation, maintenance, systematic cleaning and preservation of mural paintings for their endurance during my term of office in the Department of Archaeology, National Museum and Library. Besides, the task of maintaining records and duplicates of mural painlings, done before the 1975 Bagan earthquake, are also being restored.

Such works and experience have paved me a way to present the social life, faith and religion and fine arts described in three chapters, found from the mural paintings of Bagan City, about one thousand years old ; and thus it is humbly expected that those who have unfortunately no knowledge of this subject and those of future generation, including foreigners would be well informed and enlightened by my booklet.

Due to lack of evidence and proofs in ancient times, the story of Bagan was no more than a tale to tell with disputes debates, leading to heated controversies. There is an old Myanmar saying " If you discuss about Bagan you need a stick on your shoulder to defend yourself when heated argument blows up into a quarrel." Such background of Bagan's past motivates me to compile this booklet. Inspite of my official duties, my enthusiasm and untiring efforts have resulted a good harvest in the form of this booklet. May I appeal to the readers, scholars and researchers to correct my errors and improve my booklet.

The State has invested man , money, material and technical skills for discovery, excavation and restoration of tangible and intangible cultural heritages of Myanmar. I am firmly convinced that all Myanmar citizens be fully conscious of their national duty to constantly protect their cultural heritage.

Sanda Khin
Deputy Director General
Department of Archaeology, National Museum and Library